

HOUTHEMS ALGEMENE BEGRAAFPLAATS

Rinus Suijkerbuijk

In het midden van de 19e eeuw kwam er een ingrijpende verandering in de indeling van het Houthems grondgebied. De aanleg van het spoorwegtracé tussen Aken en Limmel [vóór de vesting Maastricht] doorploegde het Zuid-Limburgse land. Door de Aken Maastrichter Spoorweg Maatschappij (AMSM) werden agrarische gronden opgekocht en werden bruggen, duikers, wachtershuisjes enz. aangelegd. Om een zo horizontaal mogelijke weg voor het spoor te bouwen, moesten op sommige plaatsen dijken worden aangelegd en elders weer grond worden uitgegraven. Voetpaden en wegen dienden te worden aangepast. Zo werd de *Meerssenderweg*, die het beoogde tracé kruiste, deels noordwaarts verlegd.

Notariële akte van ruiling

De gemeenten waren, al dan niet vrijwillig, in hun eigendomsrechten gestoord. De eerste trein reed, sinds 1853, dagelijks over de spoorbaan. Overleg over de definitieve afronding van de eigendomsverhoudingen, in het belang der spoorwegmaatschappij en gemeente, volgde. De gemeenteraad van Houthem machtigde B. en W. samen met de gemeentesecretaris op 22 september 1858 om deze kwestie te regelen. Bij notariële akte van ruiling op 29 november 1859 werd tenslotte o.m. geregeld dat de reeds (door de AMSM) aangelegde buurtwegen overgedragen werden aan de gemeente.

Hieronder viel ook: Het nieuw stuk veldweg ten zuiden van de spoorweg tussen de spoorweg en de boomgaard van de erfgenamen Michiel Van der Schueren, uitkomende aan de *Boekesteeg* met een lengte van vijf en zestig ellen, groot een roede vijf en zestig ellen en gekadastreerd Sectie A gedeelte uit 1254 [later 1262, en weer later gesplitst in 1439 en 1440].

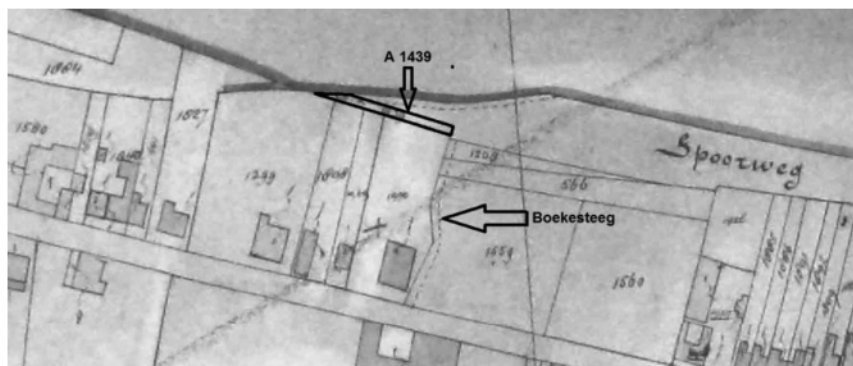

In deze akte wordt ook nog bepaald dat de beken, wegen en voetpaden, welke onder en over de spoorweg hun door- en overgangen behouden, alleen met toestemming van partijen kunnen worden verlegd of vernietigd. Met name worden onder meer genoemd:

een rijpad of dreef onder de spoorweg door de duiker in de *Boekesteeg* (Stijnenvoetpad) tegenover het landgoed van Baron Van Oldeneel [later Van Kesteren, Poswick, Engelse generaal] en een voetpad uitsluitend voor voetgangers en kruiwagens over het spoor op het zgn. *Kallenbergsweegsken* aan het wachtershuisje nr. 23.

Sectie A nr. 1439

De merkwaardige vorm van dit perceel vindt haar oorsprong in het feit dat door de spoorwegmaatschappij een werkweg was aangelegd vanuit de *Boekesteeg* westwaarts naar de *Meerssenderweg*, die daar schuin het spoortracé doorsneed. Onduidelijk is wat de gemeente met dit smalle stukje, doodlopende pad van ongeveer 65 meter lengte en 2,2 meter breedte van plan was. Als ontsluitingsweg voor de aanliggende percelen die hun uitweg op de *Meerssenderweg* verloren hadden zien gaan? Maar, beter mee verleggen dan om verleggen. En inderdaad kwam het een aantal jaren later nog goed van pas.

Op deze kaart uit omstreeks 1900 is duidelijk de smalle strook grond (A 1439) met links de schuine hoek, waar voorheen de aansluiting met de *Meerssenderweg* (stippellijn en verlengde lijn naar links) verliep. Midden onder het landgoed van Van Oldeneel (Van Kesteren, Poswick, Engelse generaal).

Algemene begraafplaats

Op zondag 17 april 1870 om 9.00 uur v.m., direct na de Godsdienstoefening, werd vóór de voornamen kerkdeur, in aanwezigheid van burgemeester F.C. Corneli, een verordening op het vervoeren en begraven van lijken en de bescherming van de begraafplaatsen in de gemeente Houthem afgekondigd. Direct daarna werd deze verordening in afschrift aan de kerkdeur aangeplakt.

Bedoelde verordening in de openbare raadsvergadering van 29 maart 1870 vastgesteld, diende op last van Gedeputeerde Staten van Limburg, ingevolge wettelijke bepalingen, formeel te worden afgekondigd. Aan de afkondiging werd op vorenstaande wijze aldus voldaan.

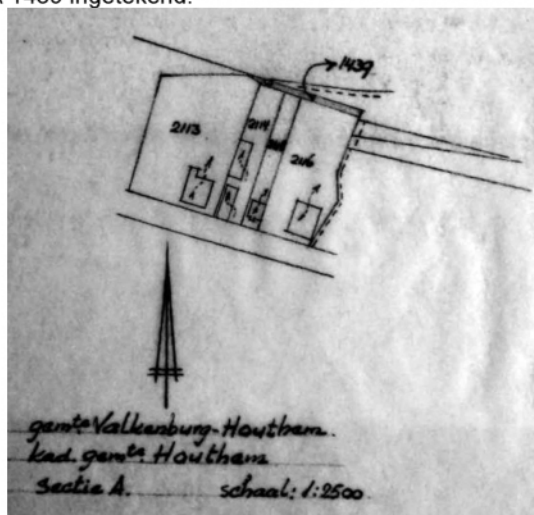
Artikel 1 van de G.S.-verordening schrijft voor dat het vervoer van lijken naar en het begraven daarvan op de begraafplaatsen binnen de gemeente moeten geschieden tussen zonsopgang en zonsondergang, behoudens uitzonderingsvergunning.

De overige 7 artikelen van die verordening handelen in feite over vanzelfsprekend respectvol handelen met de lijken van overledenen, het bejegenen van een begrafenisstoet, de overheidsmacht om bij besmettelijke ziekte in de normale begraafrituelen in te grijpen e.d. In feite hoeft er geen wettelijke regeling gemaakt te worden die het bijvoorbeeld verbiedt beesten op een begraafplaats te laten grazen, vuilnis, afval daarop te werpen of aan *"eene natuurlijke behoefte te voldoen."*

En bij de gemeente kwam het doodlopende weggetje van 140 m2 toen goed van pas: het werd algemene begraafplaats!

Lijkenhuisje

De verordening van 1870 gaf geen voorschrift voor het voorhanden zijn van een lijkenhuis, maar die omissie werd snel hersteld. De aanschrijving van 27 maart 1874 (provinciaal blad nr.19) beschreef de verplichting tot oprichting bij de begraafplaatsen. Wanneer precies het lijkenhuisje op A 1439 werd gebouwd is onzeker, maar dat geschiedde vóór het najaar van 1874 toen op een kadastrale kaart de ruiling uit 1859 was bijgewerkt en een gebouwtje op het westelijk uiteinde van A 1439 ingetekend.

Overeenkomst

Op 24 mei 1923 deelde de Nederlandsche Spoorwegen aan het gemeentebestuur van Houthem mee dat gebleken was dat het lijkenhuisje ten dele op spoorwegterrein stond. Omdat van een bestaande toestemming niets bleek werd in juni 1923 reeds een overeenkomst gesloten waarbij tegen een jaarlijkse betaling van fl. 5,- aan de stationschef van Houthem-St. Gerlach vergunning werd verleend tot het behouden, gebruiken en onderhouden van:

I. het bij KM 28.407 van den spoorweg Maastricht-Simpelveld, ten zuiden van dien spoorweg, gelegen deel van een lykenhuisje van steen met pannen dak;

II. het op spoorwegterrein gelegen deel van het voetpad met draaihek leidende naar het sub I genoemde lykenhuisje en zich uitstreckende van KM 28.364 – KM 28.407.

Deze overeenkomst werd gesloten tussen de gemeente Houthem en de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, de toenmalige formele eigenaar van de spoorlijn.

Blijkbaar was men bij het bouwen van het lijkenhuisje ergens in de zeventiger jaren van de 19^e eeuw niet erg nauwkeurig geweest bij het uitmeten, terwijl ook de beplanting met hagen langs het voetpad daar naartoe duidelijk op het oog moet zijn geschied. En in de loop van vijftig jaar kan een padafscheiding ook “wandelen”, zeker als het grote buurperceel aan zo'n niet-landbouwer als de Spoorwegmaatschappij toebehoort.

Jan Stijnen met links het lijkenhuisje

Opknapbeurt van het lijkenhuisje

Wanneer het lijkenhuisje precies werd gebouwd is nog enigszins ongewis, in ieder geval vóór eind 1874. De exacte grootte is niet bekend.

Door de gebeurtenissen in oktober 1934 rond het begraven van een op de Houthemerhei gevonden lijk bleek de onderkomen toestand van het lijkenhuisje, en werd in november 1934 een aanbesteding gehouden om het gebouwtje behoorlijk op te knappen.

De Limburger Koerier van 14 november 1934 :

Crediet van f 24.000 verleend voor werkverschaffing,

" ..... Het lijkenhuisje en de algemeene begraafplaats verkeerden in een desolaten toestand. B. en W. vragen een crediet van f 95 – om de zaak helemaal op te knappen. Dit crediet wordt toegestaan".

In de aanbesteding worden de maten van het lijkenhuisje niet vermeld en blijkbaar genoegzaam bekend verondersteld. De aannemer zal de vloer moeten uitbreken en de wanden goed inbikken, waarna een 10 cm. dikke vloer gestort moet worden, glad afgestroken. De wanden bezetten met cementspecie, glad en strak afwerken, onderling met vloer en plafond verbonden, hol bijwerken. Het hout- en plafondwerk wordt uitvoerig beschreven, af te werken met 2 lagen pleisterwerk. Een raam van 1 x 0,50 m. aanbrengen, bezetten met helder wit glas en van buiten voorzien van zwaar kippengaas. De aannemer zal een berrie en een tafel, met steunmuurtjes moeten leveren en plaatsen. Op de deur moeten 3 kapstokhaken worden aangebracht. enz. Voorwaar een hele waslijst voor het tot stand brengen van een paleisje van een lijkenhuisje.

Slechts vijf van de acht uitgenodigde ondernemers brachten een offerte uit:

Gebrs. Thewessen	B 145	fl 63,--
Jos van Caldenborgh	B 150	Caldenborgh en Duyckers fl. 66,--
Jan Sleijpen	D 283	
J.L. Soons	C 213b	
Henri Biolders	D 294	Gebr. Biolders fl. 61,--
Jan Muijers	D 267a	fl. 89,--
M. Cauberg	A 83d	fl. 67,--
P. Willems	C 186	

Op 7 december 1934 werd het werk gegund aan de heer Henri Biolders voor de som van fl. 61,--.

Gebruik van lijkenhuis en begraafplaats

Op 16 oktober 1934 verschenen [blijkens akte no. 20] voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente Houthem de marechaussées Krijn Verhage en Nicolaas van Steijn die verklaarden dat:

"op 12 oktober des namiddags te vier ure op "de Heide" is gevonden het lijk van een onbekende manspersoon uit wiens kleding of de op hem gevonden voorwerpen zijne identiteit niet kon worden vastgesteld, terwijl de nasporingen van politiewege tot op heden vruchteloos zijn gebleven, zijnde aldus verdere gegevens den aangevers niet bekend."

Verdere officiële gegevens ontbreken.

Het lijkenhuisje bij het spoor

De Limburger Koerier van 13 oktober 1934 meldde dat:

"nabij den Couberg een lijk was gevonden. Het betrof een onbekend manspersoon, ca. 55 jaren oud, netjes gekleed, flink postuur, laag voorhoofd, grijze oogen, kale schedel, grijzend snorretje, grijzend haar, slappe boord, veelkleurige das. Ook het ondergoed is niet gemerkt. Alle kleeding was zoo goed als nieuw. Op hem werd 1.75 francs gevonden."

Het Limburgsch Dagblad van 13 oktober 1934 meldt:

"GRIEZELIGE VONDST"

Vrijdagmiddag ontdekte men tusschen Heijtgracht en Rotspark het lijk van een onbekend gehangene. Geestelijke en wereldlijke hulp werden verwittigd en waren spoedig ter plaatse. Er werd eenig Belgisch geld op het lijk gevonden. De identiteit heeft men nog niet kunnen vaststellen."

Enkele dagen later, op 25 oktober 1934 is dat wel gelukt en meldt de Limburger Koerier t.a.v.

"een manspersoon, die zich door ophangen van het leven had beroofd":

"Thans heeft men kunnen achterhalen wie de verhangene was, nl. zekere Klaas Dol, oud 52 jaar, afkomstig van Den Helder, van beroep verzekeringsagent. D. werd reeds sinds 15 September te Den Helder vermist. Het lijk is reeds 17 Oct. jl. te Houthem ter aarde besteld".

Het Limburgsch Dagblad van 25 oktober 1934 verschaft nagenoeg gelijk-luidende informatie.

Duitse gesneuvelden

Op 19 september 1944 werden op de algemene begraafplaats te Houthem in twee graven de lijken van zes gevallen Duitse militairen begraven. Omdat de Amerikanen hun identificatieplaatjes hadden meegenomen, bleven hun namen onbekend, zij het dat burgemeester Hens één van hen geïdentificeerd als Werner uit Berlijn opgaf. Bij brief van 4 november 1948 schrijft hij nog dat de graven in Houthem enkele graven zijn, waarbij op elk een eenvoudig wit kruis geplaatst is met het opschrift: *"Hier rust een Duits militair, gesneuveld in September 1944". "De graven verkeren in goede staat van onderhoud"*.

Duidelijk is dat in Valkenburg sprake was van één massagraf van 21 personen, maar of er in Houthem nu 2 graven met elk 3 personen of 6 enkele graven waren blijft onduidelijk.

De gesneuvelden uit Valkenburg-Houthem (21 vanaf de begraafplaats aan de Cauberg en de 6 vanuit Houthem) zijn allen naar de Duitse militaire begraafplaats in Ysselsteyn overgebracht. De herbegravenis vond plaats op 16 maart 1949 en hun laatste rustplaats werd daar BX-12-287 t/m BX-12-292. Identificatie bleek bij de helft van de overblijfselen nog mogelijk. In rij BX-12 rusten in de graven 289, 291 en 292 de onbekende militairen; de met naam genoemden Obergefreiter Johann Goohsen, geb. 02.10.1909 in 287, de Unteroffizier Josef Hamacher, geb. 23.06.1919 in 288 en de Gefreiter Albert Dinkelbach, geb. 26.07.1925 in 290.

Sluiting der algemene begraafplaats te Houthem

B. en W. van Valkenburg-Houthem besluiten op 19 maart 1953 de algemene begraafplaats op het perceel Houthem, sectie A no. 1439, groot 140 m2, gelegen te Vroenhof, ingaande die dag gesloten te verklaren omdat van deze begraafplaats reeds geruime tijd geen gebruik meer werd gemaakt. [gelet op art, 24 lid 1 van de wet van 10 april 1869, Stbl. 65].

De gemeente gaat uiteindelijk omstreeks 1966 over tot verkoop van dit "vergeten" stukje grond aan Johannes August Curfs. Het dan A 2380 geheten perceeltje wordt vervolgens doorverkocht aan de familie Jacobs. Of er tegenwoordig nog sporen zijn te vinden van het voormalige lijkenhuis en van/in de voormalige algemene begraafplaats?

Noten

- Met dank aan Fons Heijnsens o.a. voor het beschikbaar stellen van krantenknipsels en informatie.
- Met dank aan Jan Stijnen voor de foto's van het lijkenhuisje.
- Gebruik werd gemaakt van het gemeentearchief Valkenburg a/d Geul en de door Maurice Stevens in een databestand ingevoerde kadastragegevens